

บทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ และมุมมอง/ความคิดเห็นต่อการปฏิรูปสื่อ

พิรงรอง รามสูต*

พิมลพรรณ ไชยนันท์**

ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา***

Abstract

This research entitled “The Role of Professional Organizations/Associations of the Media and their Perspectives on Media Reform” is a qualitative research. It has the following objectives: 1) to study the role of professional media organizations/ associations in the course of media reform, emphasizing on the issues, approaches taken towards reforming media, starting from the first wave of media reform (after 1992) and the new wave of the reform; and 2) to explore the perspectives and opinions of representatives from key media professional organizations/associations after the announcement of the National Reconciliation Plan in 2010. Research data is collected through in-depth interviews with 16 leaders of these professional organizations/ associations and documentary research about activities related to media reform by 12 leading media professional organizations/ associations.

* พิรงรอง รามสูต (Ph.D. in Communication Studies, Simon Fraser University, Canada, 2000) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา และอาจารย์ประจำภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** พิมลพรรณ ไชยนันท์ (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (นศ.ม. วารสารสนเทศ) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548) ปัจจุบันเป็น นิติระดับปริญญาเอก คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*** ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (นศ.ม. วารสารสนเทศ) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549) ปัจจุบันเป็น นิติระดับปริญญาเอก คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The research has these findings. Professional media organizations/associations have organized activities related to media reform to address these major issues: 1) rights and liberties of the media; 2) laws which facilitate the operation of media in a democratic regime; 3) ethics and responsibility of the media; 4) status and legal rights of new media. A common issue shared by conventional and new media is freedom of expression and the right to know. It is also found that professional media organizations/associations have used the following approaches in endeavors related to media reform: 1) movement towards legal and policy change that will pave the way towards structural change of media institutions in Thai society; 2) promotion of professional practices in the media; 3) creation of new independent and democratic media as well as strengthening of existing ones; 4) promotion of media literacy and social monitoring of media.

Meanwhile, the study finds that professional media organizations/associations have the following views about media reform after the announcement of the National Reconciliation Plan by Prime Minister Abhisit Vejjajiva in 2010. Major structural problems that need reform include state ownership of media especially broadcasting, domination of media market and influence on content, professionalism and ethical standards of media, state regulatory mechanism of media which emphasizes control and penalty; and inadequate work benefits and welfare in media

industry. Furthermore, media practices which are viewed as problematic include the following: 1) substandard quality of media professionals in the news media; 2) partiality and bias of media as reflected through political agenda-setting and propaganda; 3) inability of media to provide diverse public sphere in society.

As for mechanisms towards effective media reform in the future, representatives of professional media organizations/associations recommend the following: 1) establishing of co-regulatory measures in which self-regulation of media organizations/associations can be complemented by regulatory authority of independent regulatory organization of the state; 2) establishing of truly independent regulatory agency; 3) promotion of media literacy and social monitoring of media; and 4) accessibility and transparency of self-regulatory procedures to the public. In addition, they view the following as major problems and obstacles for media reform insofar as professional media organizations/associations are concerned: 1) legal status of professional media councils; 2) difficulty in recruiting quality personnel in the news media; 3) lack of awareness of media professionals regarding self-regulation; 4) media consumption culture that lacks critical thinking and monitoring; 5) emergence of new professional associations that tend to be interest-based rather than professional ethics-based; and 6) lack of unity and strength in self-regulatory procedures.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ และมุมมอง/ความคิดเห็นต่อการปฏิรูปสื่อ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง

บทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในการปฏิรูปสื่อ โดยเน้นในส่วนของประเด็นแนวทาง และกลไกในการปฏิรูปสื่อจากความเคลื่อนไหวระลอกแรกของการ

ปฏิรูป (หลังปี พ.ศ. 2535) จนถึงความเคลื่อนไหวในระลอกใหม่ (พ.ศ. 2553) รวมถึงเพื่อศึกษาถึงมุมมอง/ความคิดเห็นขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อภายหลังการประกาศแผนปรองดองแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) องค์กรและสมาคมวิชาชีพสื่อจำนวน 16 องค์กร และการศึกษาเอกสาร (documentary research) เกี่ยวกับองค์กรวิชาชีพและสมาคมวิชาชีพสื่อ จำนวน 12 องค์กร

ผลการศึกษาพบว่า องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อมีบทบาทในการปฏิรูปสื่อจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยได้เคลื่อนไหวและดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อในประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย 1) สิทธิเสรีภาพของสื่อ 2) กฎหมายที่เอื้อต่อการทำงานของสื่อในระบบประชาธิปไตย 3) จริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อ และ 4) สถานภาพและสิทธิทางกฎหมายของสื่อใหม่ โดยประเด็นร่วมกันชัดเจนระหว่างสื่อกระแสหลักดั้งเดิมและสื่อใหม่คือ ประเด็นเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการรับรู้ของประชาชน ทั้งนี้ แนวทางที่องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อใช้ในการดำเนินงานมี 4 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) แนวทางที่มุ่งเปลี่ยนแปลงนโยบาย กฎหมายและการกำกับดูแลสื่อเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสถาบันสื่อในสังคม 2) แนวทางการสร้างวิถีปฏิบัติที่ดีของสื่อ 3) แนวทางการสร้างหรือเสริมพลังให้เกิดสื่อที่เป็นอิสระ มีความเป็นประชาธิปไตย และ 4) แนวทางการสร้างความรู้เท่าทันสื่อและการตรวจสอบจากสังคม

นอกจากนี้ องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อมีมุมมองและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อ ภายหลังการประกาศแผนปรองดองแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553 ว่า ปัญหา/ประเด็นเชิงโครงสร้างเกี่ยวกับสื่อที่ควรได้รับการปฏิรูปประกอบด้วย 1) การเป็นเจ้าของสื่อ (โดยรัฐ)

2) การครอบงำระบบตลาดและอิทธิพลต่อเนื้อหา 3) ความเป็นมืออาชีพและมาตรฐานทางจริยธรรม 4) กลไกการกำกับดูแลสื่อที่เน้นการควบคุมและชี้ถูกผิดจากภาครัฐ 5) สวัสดิการและสวัสดิภาพสื่อที่ไม่เพียงพอ ส่วนแนวทางการปฏิบัติที่ยังเป็นปัญหาของสื่อ อาทิเช่น คุณภาพของบุคลากรด้านข่าว การเลือกข้างและกำหนดวาระข่าวสาร (โฆษณาชวนเชื่อ) ทางการเมือง การเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับความหลากหลายในสังคม เป็นต้น

องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อเห็นว่ากลไกในการปฏิรูปสื่อที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) การเสริมแรงการกำกับดูแลตนเองด้วยมาตรการที่สามารถให้คุณให้โทษ และการกำกับดูแลร่วมกับองค์กรอิสระของรัฐ 2) องค์กรกำกับดูแลที่เป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐ 3) การสร้างความรู้เท่าทันสื่อและการตรวจสอบสื่อจากสังคม และ 4) การเข้าถึงได้และความโปร่งใสของกระบวนการกำกับดูแลต่อสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการเพื่อปฏิรูปสื่อขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อที่สำคัญ ได้แก่ สภาวิชาชีพสื่อไม่มีสถานภาพทางกฎหมาย ข้อยกีดกันด้านบุคลากรขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ การขาดความตระหนักรู้ของนักวิชาชีพเกี่ยวกับการกำกับดูแลตนเอง วัฒนธรรมการบริโภคสื่อในสังคมไทยที่ไม่เน้นการตรวจสอบทำให้กระบวนการรับเรื่องราวร้องเรียนยังไม่เข้มแข็ง และการเกิดขึ้นของสมาคมที่เป็นตัวแทนของสื่อใหม่ในหลายกรณีมีลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ ขาดเอกภาพและความเข้มแข็งในการกำกับดูแล

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

แม้การปฏิรูปสื่อในประเทศไทยจะดำเนินมาได้กว่าหนึ่งทศวรรษแล้ว แต่ผลลัพธ์จนถึงปัจจุบันยังคง

ข้างไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ไม่ว่าจะพิจารณาในระดับโครงสร้าง (structure) ที่ยังคงไม่ได้รับการปฏิรูปเนื่องจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ระดับชาติเกือบทั้งหมดยังคงเป็นของรัฐ หรือยังคงถูกควบคุมโดยรัฐ ส่วนในระดับปฏิบัติการ (performance) ก็ยังพบปัญหาในสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกใหม่ๆ ที่มีการนำเสนอเนื้อหาซึ่งขาดความน่าเชื่อถือและขัดกับหลักจริยธรรมอันดีทางวิชาชีพ¹ โดยเฉพาะในบริบทของความขัดแย้งทางการเมืองและการแบ่งขั้วทางความคิดในสังคมไทยปัจจุบันซึ่งสื่อ นับว่ามีบทบาทค่อนข้างสูง

ในส่วนพัฒนาการของการปฏิรูป สื่อของไทย นักเคลื่อนไหวจากภาคประชาสังคม โดยเฉพาะนักกิจกรรมที่ต่อสู้เรื่องสิทธิเสรีภาพ องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการหัวก้าวหน้า นับเป็นผู้จุดประกายแรกๆ ของกระแสการปฏิรูปสื่อในระดับโครงสร้าง โดยเฉพาะโครงสร้างของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่กรรมสิทธิ์ถูกผูกขาดมายาวนาน ขณะที่องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ แม้จะเริ่มแสดงบทบาทในการปฏิรูปสื่อหลังภาคประชาสังคม แต่ก็ยังเป็นภาคส่วนที่เป็นหัวใจของการปฏิรูป อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวระดับนโยบายเพื่อปฏิรูปโครงสร้างของการควบคุมสื่อมาแต่ในอดีต ไม่ว่าจะเป็น การเรียกร้องให้ยกเลิกกฎหมายที่ควบคุมสื่อแบบเบ็ดเสร็จ เช่น ปร.17² และ ปร.42³ เป็นต้น

ในงานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้ทำการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มองค์กร/วิชาชีพสื่อต่อการดำเนินงานของสื่อและต่อแนวทางการปฏิรูปสื่อ หากเมื่อพิจารณาข้อมูลในเบื้องต้นและกรอบการศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว จึงพบว่ามีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนของการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของการปฏิรูปสื่อจากการเคลื่อนไหวในระลอกแรกหลังปี พ.ศ. 2535 จนถึงการจัดประเด็นขึ้นมาใหม่โดยนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในปี พ.ศ. 2553 และข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมและการดำเนินการต่างๆ ขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อเป็นบริบทที่จะเป็นฐานในการทำความเข้าใจและเชื่อมโยงกับมุมมอง/ความคิดเห็นของตัวแทนจากองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อที่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการปฏิรูปสื่อ

2. คำถามนำการวิจัย

1) องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในการปฏิรูปสื่อ

มีบทบาท แนวทางและกลไกอย่างไรในการปฏิรูปสื่อ จากความเคลื่อนไหวระลอกแรกของการปฏิรูป (หลังปี พ.ศ. 2535) จนถึงความเคลื่อนไหวในระลอกใหม่ (พ.ศ. 2553)

¹ดวงกมล ชาติประเสริฐ และคณะ สรุปปัญหาทางจริยธรรมจากการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนว่าประกอบด้วยประเด็นหลักๆ คือ ความไม่เป็นกลาง การตัดสินใจตกเป็นข่าว การนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ถูกต้อง การนำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรง การนำเสนอเนื้อหาลามกอนาจาร การนำเสนอเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความงมงาย และการขาดความเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ ดูเพิ่มเติมใน ดวงกมล ชาติประเสริฐ และคณะ. (2547). *สถานภาพการวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ที่เกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน*. โครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

²ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 ประกาศเมื่อ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยควบคุมหนังสือพิมพ์ให้ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตตามแบบพิมพ์ที่กำหนด และห้ามเสนอเนื้อหา เช่น ละเมิดต่อพระมหากษัตริย์ กล่าวร้าย เลียดสี เหยียดหยามประเทศชาติหรือปวงชนชาวไทย และรัฐบาลไทย ข้อความกล่าวร้ายรัฐบาลส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์ ฯลฯ โดยมีพระราชบัญญัติยกเลิก เมื่อปี พ.ศ. 2518

³คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 หรือ ปร.42 ประกาศเมื่อ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ได้ให้อำนาจรัฐควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวด จำกัดสิทธิเสรีภาพการเขียน การพิมพ์ และการโฆษณาของผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ โดยมีการออกพระราชกำหนดยกเลิก ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533

2) องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อมีมุมมอง/ความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อภายหลังการประกาศแผนปรองดองแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553

3. วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในการปฏิรูปสื่อ โดยเน้นในส่วนของแต่ละแนวทาง และกลไกในการปฏิรูปสื่อจากความเคลื่อนไหวระลอกแรกของการปฏิรูป (หลังปี พ.ศ. 2535) จนถึงความเคลื่อนไหวในระลอกใหม่ (พ.ศ. 2553)

2) เพื่อศึกษามุมมอง/ความคิดเห็นขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อภายหลังการประกาศแผนปรองดองแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553

4. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้จะศึกษาองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อทั้งที่เป็นสื่อกระแสหลักดั้งเดิมเช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ (ฟรีทีวี) และสื่อใหม่ที่พัฒนาขึ้นมาหลังการปฏิรูปสื่อในช่วงแรกอย่าง โทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิก (เคเบิลทีวี) วิทยุชุมชน วิทยุธุรกิจท้องถิ่น และ โทรทัศน์ดาวเทียม ตลอดจน สื่ออินเทอร์เน็ตที่มีปฏิรูปการสร้างนำเสนอเนื้อหา การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในสื่อ จากสื่อเดิมๆ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของการปฏิรูปสื่อในประเทศไทย และมุมมอง/ความเห็นจากตัวแทนขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในแขนงต่างๆ อัน

เป็นข้อมูลสำคัญและประโยชน์ต่อการพิจารณา วางนโยบายขององค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อ รวมถึงต่อการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทขององค์กรและสมาคมวิชาชีพสื่อต่อการปฏิรูปสื่อต่อไป

6. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรและสมาคมวิชาชีพสื่อกับการปฏิรูปสื่อ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการศึกษาเอกสาร (documentary research) ดังต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ องค์กรวิชาชีพและสมาคมวิชาชีพสื่อ โดยในที่นี้ผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจากองค์กรและสมาคมที่มีนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพจริยธรรม และยกมาตรฐานการทำงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ซึ่งมีกิจกรรมที่ปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องจำนวน 16 องค์กร ได้แก่

- 1) สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
- 2) สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
- 3) สถาบันอิศรา
- 4) สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
- 5) สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
- 6) สมาพันธ์สมาคมวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
- 7) ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน สถาบันอิศรา

- 8) สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย
- 9) สมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
- 10) สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ
- 11) สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุท้องถิ่นไทย (สวทท.)
- 12) สภาองค์กรวิทยุโทรทัศน์ท้องถิ่นแห่งประเทศไทย (สอทช.)
- 13) สมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทย
- 14) สมาคมโทรทัศน์ดาวเทียม (ประเทศไทย)
- 15) ชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 16) เครือข่ายพลเมืองเน็ต

2) การศึกษาเอกสาร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ เอกสารเผยแพร่ ได้แก่ ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กร เอกสารแนะนำองค์กร จดหมายข่าว แดงการณณ์ จดหมายเปิดผนึก บทสัมภาษณ์ตัวแทนองค์กร และเว็บไซต์ขององค์กรวิชาชีพและสมาคมวิชาชีพสื่อ

ผู้วิจัยเลือกองค์กรวิชาชีพและสมาคมวิชาชีพสื่อที่มีการก่อตั้งองค์กรและดำเนินงานอย่างชัดเจนมาเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง และมีข้อมูลเผยแพร่ในเว็บไซต์ขององค์กรเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาขององค์กร วัตถุประสงค์และแนวนโยบายการดำเนินงาน กิจกรรมขององค์กร และผลงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลตนเอง จำนวน 12 องค์กร

7. สรุปผล

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้เป็นสองส่วนหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1) บทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในการปฏิรูปสื่อจากอดีตถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย

1.1 ประเด็นสำคัญของการเคลื่อนไหวในการปฏิรูปสื่อโดยองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ

1.2 แนวทางและกลไกการดำเนินงานเพื่อปฏิรูปสื่อขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ

2) มุมมอง/ความคิดเห็นขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อ ภายหลังการประกาศแผนปรองดองแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย

2.1 ปัญหา/ประเด็นเชิงโครงสร้างเกี่ยวกับสื่อที่ควรได้รับการปฏิรูป

2.2 แนวทางการปฏิบัติที่ยังเป็นปัญหาของสื่อ

2.3 กลไกในการปฏิรูปสื่อ

2.4 ระบบเศรษฐกิจการเมืองของสื่อและความท้าทายจากสื่อใหม่

2.5 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการ

การเพื่อปฏิรูปสื่อขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ

บทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในการปฏิรูปสื่อจากอดีตถึงปัจจุบัน

จากการรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก องค์กรและสมาคมวิชาชีพสื่อกระแสหลักดั้งเดิม 6 องค์กร รวมถึง องค์กรและสมาคมวิชาชีพหรือตัวแทนของสื่อใหม่ จำนวน 6 องค์กร ทำให้สามารถสรุป ประเด็นสำคัญ แนวทางการดำเนินงาน และกลไกการทำงานขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อจากอดีตถึงปัจจุบันดังต่อไปนี้

ประเด็นสำคัญขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในการปฏิรูปสื่อ

ในช่วงหลังเหตุการณ์พฤษภาประชาธรรม จนถึงการประกาศแผนปรองดองแห่งชาติซึ่งเป็นจุดเริ่มของการปฏิรูปสื่อในรอบใหม่ องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อได้มีการเคลื่อนไหวและดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อในประเด็นสำคัญเหล่านี้

- สิทธิเสรีภาพของสื่อ
 - กฎหมายที่เอื้อต่อการทำงานของสื่อในระบบอบประชาธิปไตย
 - จริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อ
 - สถานภาพและสิทธิทางกฎหมายของสื่อใหม่
- จากการเก็บข้อมูล สามารถประมวลให้เห็นถึงกิจกรรม และความเคลื่อนไหวต่างๆ ขององค์กรและสมาคมวิชาชีพในประเด็นเหล่านี้เป็นสำคัญ ทั้งในรูปแบบที่เป็นกิจกรรมเฉพาะกิจ เช่น การจัดตั้งศูนย์ระวังการคุกคามสื่อ การออกแถลงการณ์เรียกร้องสิทธิเสรีภาพสื่อในช่วงที่เป็นภาวะวิกฤติต่างๆ หรือการดำเนินการช่วงระยะสั้นถึงกลางแต่มีเป้าหมายระยะยาว เช่นการผลักดันและมีส่วนร่วมในการร่าง พิจารณา และออกกฎหมายเกี่ยวกับสื่อ ตลอดจนการดำเนินงานกิจกรรมที่ทำเป็นระยะๆ หรือมีวาระชัดเจน เช่น การจัดอบรมสัมมนา เสวนา การจัดประกวดรางวัลทางวิชาชีพต่างๆ การออกวารสารและจุลสารที่เป็นการให้ความรู้ และเสริมทักษะแก่วงการวิชาชีพ และประชาชนทั่วไป จนถึงกระบวนการที่ต่อเนื่องสม่ำเสมออย่าง การรับเรื่องราวร้องเรียนและการวินิจฉัยกรณีของการละเมิดจรรยาบรรณ และข้อบังคับทางวิชาชีพต่างๆ

เป็นที่น่าสังเกตว่า องค์กรและสมาคมวิชาชีพสื่อ โดยเฉพาะในสื่อกระแสหลักเริ่มมีอำนาจในการ

ต่อรองกับภาครัฐหรือผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองมากขึ้น ในช่วงหลังเหตุการณ์รัฐประหารพ.ศ. 2549 เป็นต้นมา สิ่งสะท้อนให้เห็นชัดเจนก็คือ การที่ตัวแทนจากองค์กรวิชาชีพสื่อกระแสหลักซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการผลักดันกฎหมายเพื่อ “ปฏิรูป” เจือนใจแวดลอมที่สำคัญต่อการทำงานของสื่อ ในช่วงห้าปีที่ผ่านมา กฎหมายสื่อเดิมๆ ที่มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่สมัยเผด็จการทหารและให้อำนาจรัฐในการควบคุมสื่อ อย่างพ.ร.บ.การพิมพ์ พ.ศ. 2484 หรือ พ.ร.บ.วิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 ได้ถูกล้มเลิกและแทนที่ด้วยกฎหมายฉบับใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อเสรีภาพและการประกอบการของสื่อมากกว่าเช่น พ.ร.บ.จดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 และ พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นต้น ในปัจจุบันจะมีก็เพียงพ.ร.บ.วิทยุคมนาคม พ.ศ. 2484 เท่านั้นที่เป็นกฎหมายดั้งเดิมเกี่ยวกับสื่อที่ยังมีผลบังคับใช้อยู่และเป็นเครื่องมือสำคัญของภาครัฐในการดำเนินคดีกับวิทยุชุมชน

อย่างไรก็ดี อำนาจในการต่อรองกับภาคการเมืองนี้ไม่ได้สะท้อนให้เห็นชัดเจนนักในส่วนขององค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ หรือสมาคมที่เป็นตัวแทนของสื่อใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นหลังคลื่นของการปฏิรูปสื่อ ในระลอกแรกอย่างวิทยุชุมชน เคเบิลทีวี โทรทัศน์ดาวเทียม และอินเทอร์เน็ต สื่อใหม่เหล่านี้มีลักษณะที่แตกต่างจากสื่อสารมวลชนกระแสหลักดั้งเดิมด้วยขนาดเล็กกว่า และกระจายศูนย์มากกว่า ประเด็นสำคัญของการปฏิรูปสื่อที่องค์กรหรือสมาคมที่เป็นตัวแทนของสื่อใหม่เหล่านี้

(นอกเหนือจากอินเทอร์เน็ต) มักก่อกระแสและเคลื่อนไหวก็คือเรื่องสถานภาพทางกฎหมายของต้นสืบเนื่องจากการที่โครงสร้างของสื่อวิทยุโทรทัศน์เดิมจำกัดไว้เฉพาะกรรมสิทธิ์ของรัฐหรือมีฉะนั้นก็มักกระจายการครอบครองใช้คลื่นไปให้เฉพาะธุรกิจขนาดใหญ่ที่ได้รับสัมปทานจากรัฐ แต่ไม่เปิดกว้างถึงภาคประชาชน แม้เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่เปิดพื้นที่ให้ประเภทของการประกอบกิจการที่เป็นชุมชนและกิจการสาธารณะแล้ว แต่บทเฉพาะกาลของกฎหมายกลับเปิดช่องให้มีการออกใบอนุญาตเฉพาะวิทยุชุมชนและกิจการที่ไม่ใช่คลื่นความถี่ (เช่น เคเบิลทีวี โทรศัพท์ดาวเทียม และ ไอพีทีวีเท่านั้น) จึงทำให้วิทยุธุรกิจท้องถิ่นขาดที่ยืนทางกฎหมาย ความลักลั่นทางกฎหมายนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องผลักดันในระดับนโยบายขององค์กรอย่างสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพวิทยุท้องถิ่นไทย (สวทท.) ให้มีการปฏิรูปโครงสร้างสื่ออย่างแท้จริงเพื่อนำไปสู่สถานภาพทางกฎหมายที่ยั่งยืนของสื่อใหม่ๆ อย่างวิทยุท้องถิ่นซึ่งมีพัฒนาการมาภายใต้การเคลื่อนไหวของการปฏิรูปสื่อเช่นเดียวกับวิทยุชุมชน ขณะที่ทางสมาคมโทรทัศน์ดาวเทียมซึ่งเพิ่งจัดตั้งขึ้นมาในปีพ.ศ. 2551 ก็มีการเรียกร้องในประเด็นใกล้เคียงกันเกี่ยวกับสิทธิที่สมาคมวิชาชีพสื่อสามารถจะมีส่วนร่วมในการเสนอชื่อผู้ที่จะมาเป็นองค์กรอิสระคือคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ซึ่งตามที่ในกฎหมายฉบับใหม่คือพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 กำหนดให้องค์กร/

สมาคมวิชาชีพที่มีสิทธิเสนอชื่อต้องจดทะเบียนมาไม่น้อยกว่า 5 ปี จึงทำให้ทางสมาคมขาดคุณสมบัติไป

นอกจากนี้ การวิจัยยังพบด้วยว่า ประเด็นที่เป็นประเด็นร่วมชัดเจนระหว่างสื่อกระแสหลักดั้งเดิมและสื่อใหม่ก็คือ เสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการรับรู้ของประชาชน ซึ่งประเด็นดังกล่าวถูกมองว่าเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการทำงานของสื่อและการใช้ประโยชน์จากสื่อของประชาชน ขณะที่สื่อกระแสหลักสามารถผลักดันให้มีการยกเลิกกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐควบคุมสื่อและแทนที่ด้วยกฎหมายใหม่ที่เปิดกว้างให้เสรีภาพมากกว่า และกำลังก้าวไปอีกขั้นด้วยการผลักดันร่างพ.ร.บ.คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและส่งเสริมมาตรฐานผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่มุ่งคุ้มครองนักวิชาชีพสื่อจากการครอบงำและการควบคุมจากเจ้าของสื่อไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือเอกชน สื่อใหม่อย่างวิทยุชุมชน เคเบิลทีวี โทรศัพท์ดาวเทียม และอินเทอร์เน็ต ที่อาจเป็นตัวแทนของกลุ่มทางการเมืองที่มีวาระแตกต่างจากภาครัฐก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเสรีภาพจากการปิดกั้นและการคุกคามของภาครัฐ โดยเฉพาะในกรณีของการใช้อำนาจรัฐควบคุมตามพระราชกำหนดการบริหารราชการแผ่นดินในสถานการณ์ฉุกเฉิน และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

ประเด็นที่น่าสนใจในสถานการณ์ปัจจุบันก็คือการที่ภาครัฐโดยผ่านทางศูนย์อำนวยการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน (สอฉ.) สามารถสั่งปิดสถานีวิทยุชุมชนหรือสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมหรือเคเบิลทีวีที่ออกอากาศเนื้อหาที่เป็น “ภัยต่อความมั่นคงของชาติ” ได้ทั้งๆ ที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในมาตรา 45 ห้ามมิให้ปิดหนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุ หรือ สถานีโทรทัศน์

ไม่ว่าในกรณีใดๆ แต่สามารถตรวจสอบและเซ็นเซอร์เนื้อหาได้⁴ เมื่อมีการตัดสัญญาณของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมทีฟิเลแซนเนลในช่วงต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2553 ทางสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ประณามการกระทำดังกล่าวว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญและเป็นการคุกคามสิทธิเสรีภาพของสื่อ ซึ่งทำที่ร่วมของทั้งสองของสมาคมแสดงให้เห็นว่าสิทธิเสรีภาพคือประเด็นพื้นฐานสำหรับทุกสื่อในระบอบประชาธิปไตย แม้จะมีอุดมการณ์และจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างก็ไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ต่างกัน

ในส่วนของอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่เปิดกว้างมากที่สุดในการผลิตเนื้อหา และการมีส่วนร่วมจากผู้เปิดรับสื่อ พบว่าองค์กรที่เป็นตัวแทนอย่างเครือข่ายพลเมืองเน็ตก็ได้ก่อกระแสและแรงผลักดันให้ในประเด็นของเสรีภาพออนไลน์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่การปิดกั้นเว็บไซต์ที่เป็น “ภัยต่อความมั่นคงของชาติ” ตลอดจนการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากว่าเป็นกฎหมายที่ลิดรอนเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการรับรู้ของประชาชน อย่างไรก็ดี การเคลื่อนไหวเรื่องเสรีภาพออนไลน์ดังกล่าวเป็นประเด็นที่ค้างคาอยู่และยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เชิงนโยบายใดๆ เนื่องจากความพยายาม “ปฏิรูป” กฎหมายคอมพิวเตอร์

ยังคงไม่ได้รับการตอบสนองใดๆ จากภาครัฐ และยังคงแรงสนับสนุนจากองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อกระแสหลักที่มีอำนาจต่อรองสูงกว่า

นอกจากนี้ ทางองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อของสื่อกระแสหลักดั้งเดิมและสื่อใหม่ต่างก็มีกิจกรรมและการดำเนินการที่ส่งเสริมในประเด็นเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อ

ซึ่งในส่วนของตัวเองแทนสื่อใหม่ในสังคมไทยอย่างสมาคมโทรทัศน์ดาวเทียมก็มีการดำเนินการในประเด็นดังกล่าวอย่างค่อนข้างเข้มแข็ง แม้จะไม่ได้เผชิญกับภาวะกดดันใดๆ ทางสังคมก็ตาม ในกรณีของสมาคมโทรทัศน์ดาวเทียมได้แสดงบทบาททางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการขอความร่วมมือห้ามสมาชิกโฆษณาสินค้าเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และสินค้าสุขภาพที่ไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการอาหารและยา แม้ว่าจะมีงบประมาณที่พึงได้ทั้งระบบจากสินค้าประเภทนี้เป็นจำนวนมากก็ตาม

แนวทางการดำเนินงานเพื่อปฏิรูปสื่อขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ

จากการประมวลข้อมูล แนวทางที่องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อใช้ในการดำเนินงานเพื่อการปฏิรูปสื่อเป็น 4 แนวทางสำคัญด้วยกันคือ

⁴รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 45 บัญญัติว่า “...การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำมิได้ การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวหรือแสดงความเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใดๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง...”

1. แนวทางที่มุ่งเปลี่ยนแปลงนโยบาย
กฎหมาย และการกำกับดูแลสื่อ เพื่อนำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสถาบันสื่อในสังคม

2. แนวทางการสร้างวิถีปฏิบัติที่ดีของสื่อ

3. แนวทางการสร้างหรือเสริมพลังให้เกิดสื่อ
ที่เป็นอิสระ มีความเป็นประชาธิปไตย
4. แนวทางการสร้างความรู้เท่าทันสื่อ และ
การตรวจสอบจากสื่อมวลชน
ซึ่งสามารถสรุปให้เห็นกลไกที่ใช้และตัวอย่าง
กิจกรรมและความเคลื่อนไหวในแต่ละแนวทางได้ดังใน
ตารางต่อไปนี้

แนวทางการปฏิรูปสื่อ	กลไกหลักที่ใช้	ตัวอย่างของกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ในแต่ละแนวทาง
แนวทางที่มุ่งเปลี่ยนแปลง นโยบาย กฎหมาย และการกำกับ ดูแลสื่อ	กฎหมายและนโยบาย	• การมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ • การขอยกเลิกกฎหมายที่ควบคุมสื่อ และเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับสื่อ • การส่งตัวแทนองค์กร/สมาคม วิชาชีพสื่อเป็นกรรมาธิการ พิจารณาร่างกฎหมาย คณะทำงาน และ คณะกรรมการต่างๆ • การผลักดันกฎหมายโดยใช้วิธีการ ล็อบบี้เชิงนโยบายกับรัฐบาล และ การทำงานเชิงเครือข่ายร่วมกับ ภาควิชาการและภาคประชาสังคม • การจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ สภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์
แนวทางการสร้างวิถีปฏิบัติที่ดี ของสื่อ	ข้อบังคับทางจริยธรรม/ จรรยาบรรณ วิชาชีพสื่อ กระบวนการกำกับดูแล ตนเองของสภาวิชาชีพ และ สมาคมวิชาชีพสื่อ	• กระบวนการรับเรื่องร้องเรียน และ วินิจฉัย ตามข้อ บังคับ จริยธรรมของสภาวิชาชีพ • การสร้างมาตรฐานทางจริยธรรม และโครงสร้างในการกำกับดูแล ตนเองในสมาคมวิชาชีพและ สมาคม ที่เป็น ตัว แทน ของ ผู้ประกอบการด้านสื่อ

แนวทางการปฏิรูปสื่อ	กลไกหลักที่ใช้	ตัวอย่างของกิจกรรมและการเคลื่อนไหวในแต่ละแนวทาง
		• การขอความร่วมมือจากสมาชิก การสร้างแนวปฏิบัติและการออกแถลงการณ์ต่างๆ • การจัดฝึกอบรม สัมมนา เเสวนา สร้างคู่มือ ปฏิบัติงาน กิจกรรมทางวิชาการและวิชาชีพ • การจัดประกวดให้รางวัลทางวิชาการและวิชาชีพ • การให้ความรู้และพัฒนาทักษะทางวิชาชีพผ่านการฝึกปฏิบัติจริง
แนวทางการสร้างหรือเสริมพลังให้เกิดสื่อที่เป็นอิสระ ความเป็นประชาธิปไตย	ทีวีสาธารณะ สื่อชุมชน และสื่อท้องถิ่น การนำเสนอผ่านสื่อ กฎหมายและนโยบาย	• การร่วมผลักดันให้เกิดและสร้างความยั่งยืนแก่ทีวีสาธารณะ และสื่อทางเลือกต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน ทีวีดาวเทียม • การออกแถลงการณ์ การยื่นหนังสือต่อภาครัฐ เพื่อแสดงจุดยืนต่อต้านการคุกคามสิทธิเสรีภาพสื่อ • การเสริมสร้างศักยภาพให้สื่อชุมชนด้วยการฝึกอบรมและการทำงานเป็นเครือข่าย • การผลักดันการจัดทำกฎหมายที่ส่งเสริมให้เกิดสื่อที่เป็นอิสระและมีความเป็นประชาธิปไตย
แนวทางการสร้างความรู้เท่าทันสื่อ และการตรวจสอบจากสังคม	เครือข่ายความร่วมมือการกำหนดประเด็นในการวิจัยเพื่อตรวจสอบสื่อ	• การสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อสร้างความรู้เท่าทันและการตรวจสอบสื่อ ร่วมกับ สถาบันการศึกษา แวดวงวิชาการ เครือข่ายภาคประชาชน • การจัดอบรม สัมมนาสาธารณะ

แนวทางการปฏิรูปสื่อ	กลไกหลักที่ใช้	ตัวอย่างของกิจกรรมและการเคลื่อนไหวในแต่ละแนวทาง
		การเป็นกรรมการ และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายขององค์กรหรือหน่วยงานที่มีกิจกรรม เคลื่อนไหว เพื่อสร้างความรู้เท่าทัน และตรวจสอบสื่อ

มุมมอง/ความคิดเห็นขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อ ภายหลังการประกาศแผนปรองดองแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553

ในส่วนของมุมมอง/ความคิดเห็นขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อในรอบใหม่นี้ สามารถสรุปประเด็นและรายละเอียดของประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ปัญหา/ประเด็นเชิงโครงสร้างเกี่ยวกับสื่อที่ควรได้รับการปฏิรูป

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
การเป็นเจ้าของสื่อ (โดยรัฐ)	ความจำเป็นในการปฏิรูปโครงสร้างความเป็นเจ้าของสื่อวิทยุ-โทรทัศน์ จากกรรมสิทธิ์ของรัฐสู่เอกชนและประชาชน
การครอบงำของระบบตลาดและอิทธิพลต่อเนื้อหา	การที่สื่อเป็นธุรกิจโดยเฉพาะสัมปทานทำให้งมง้นกำไรและความอยู่รอดทางธุรกิจมากกว่าคุณภาพของเนื้อหาเพื่อสังคม
ความเป็นมืออาชีพ และมาตรฐานทางจริยธรรม	ความสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้ทักษะทางวิชาชีพ และมาตรฐานทางจริยธรรมของนักวิชาชีพสื่อทั้งกระแสหลัก และสื่อใหม่
กลไกการกำกับดูแลสื่อ	การกำกับดูแลที่เน้นการควบคุมและชี้ถูกชี้ผิดจากภาครัฐต้องถูกแทนที่ด้วยระบบกำกับดูแลที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และเน้นการส่งเสริมมากกว่าการลงโทษ

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
สวัสดิการและสวัสดิภาพของสื่อ	ความสำคัญของการอุดหนุนให้สื่ออยู่รอดได้โดยภาครัฐ การให้คำตอบแทนที่เพียงพอและสวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนการดูแลสวัสดิภาพของนักวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เสี่ยงภัย
สิทธิเสรีภาพของสื่อ	ความจำเป็นในการให้หลักประกันทางกฎหมายและสิทธิที่เท่าเทียมกันในการประกอบการและประกอบอาชีพแก่สื่อทุกประเภท
การรวมตัวกันของกลุ่มองค์กรสื่อ	การรวมตัวกันของกลุ่มองค์กรสื่อมักเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าเพื่อเติมเต็มพันธกิจที่สื่อพึงมีต่อสังคม

แนวทางการปฏิบัติที่ยังเป็นปัญหาของสื่อ

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
คุณภาพของบุคลากรด้านข่าว	คุณภาพการทำงานของสื่อมวลชนยังต้องปรับปรุง การรายงานข้อมูลข่าวสารเป็นไปในลักษณะของการชี้นำความคิด เป็นข้อสรุปที่ไม่ได้เป็นการให้ข้อมูลรอบด้านแก่ประชาชน ซึ่งทำให้ประชาชนไม่เกิดความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy)
การเลือกข้างและกำหนดวาระข่าวสาร (โฆษณาชวนเชื่อ) ทางการเมือง	การเลือกข้างและกำหนดวาระข่าวสารทางการเมืองที่มีระดับและแง่มุมแตกต่างกันไปตามแต่ละสื่อ และการที่สื่อไม่กล้านำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาเพราะต้องเล่นกระแสทางการเมือง
การเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับความหลากหลายในสังคม	สื่อยังไม่สามารถปฏิรูปเนื้อหาให้มีความหลากหลายพอเพื่อตอบสนองกับคนทุกกลุ่มในสังคม
การเซ็นเซอร์ตัวเองของสื่อ	สื่อมวลชนยังถูกแทรกแซงทางการเมืองและทางธุรกิจจึงมีการเซ็นเซอร์ตัวเอง (self-censor) เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญปัญหา กับเจ้าของสื่อหรือผู้มีอำนาจที่อาจกระทบกับธุรกิจสื่อ

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
การใช้ภาษา การสร้างความเกลียดชังระหว่างกลุ่มที่มีความเห็นแตกต่างในสังคม	การสื่อสารต่อผู้ชมโดยใช้ภาษาในการชี้นำหรือโน้มน้าวให้เกลียดชังตามแนวคิดหรืออุดมการณ์ ซึ่งอาจนำไปสู่อคติและความเกลียดชัง
การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิเสรีภาพ และ ความเป็นธรรมต่อประชาชน	แนวทางปฏิบัติของสื่อในการคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิเสรีภาพ และความเป็นธรรมต่อประชาชนที่ยังปรากฏไม่เด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อโทรทัศน์ดาวเทียมที่มีช่องรายการจำนวนมาก

กลไกในการปฏิรูปสื่อ

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
การเสริมแรงการกำกับดูแลตนเองด้วยมาตรการที่สามารถให้ทุนให้โทษ และการกำกับดูแลร่วมกับองค์กรอิสระของรัฐ	การเพิ่มบทบาทในการกำกับดูแลตนเองขององค์กรวิชาชีพสื่อให้มีความเข้มแข็งขึ้น โดยการสร้างบทลงโทษที่มีความเด็ดขาด ชัดเจน และนำแนวทางนั้นไปดำเนินการปฏิบัติจริง
องค์กรกำกับดูแลที่เป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐ	องค์กรกำกับดูแลที่สามารถดำเนินงานโดยเป็นอิสระจากการครอบงำของภาครัฐ ที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกำกับดูแลตนเองของสื่อ
การสร้างความรู้เท่าทันสื่อและการตรวจสอบสื่อจากสังคม	การสร้างการกำกับดูแลที่มาจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะภาคประชาชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบเพื่อช่วยให้กำกับดูแลสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ
การเข้าถึงได้และความโปร่งใสของกระบวนการกำกับดูแลต่อสาธารณะ	การสร้างช่องทางในการเชื่อมโยงผู้รับสารหรือประชาชนกับองค์กรกำกับดูแล เพื่อให้เกิดการสะท้อนกลับความคิดเห็นและการร้องเรียนต่อปัญหาการปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสมของสื่อได้

ระบบเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อและความท้าทายจากสื่อใหม่

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
ระบบกึ่งผูกขาดในโทรทัศน์ และสัมปทานอภิสิทธิ์	การคำนึงถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้สื่อไม่ค่อยมีการพัฒนาทางด้านคุณภาพ มุ่งลดต้นทุนในการทำงาน และนำเสนอข่าวที่ขายได้และรายการที่มุ่งสร้างเรตติ้ง
ระบบเรตติ้ง โฆษณา ที่กำหนดทิศทางของเนื้อหา	อิทธิพลของระบบการสำรวจความนิยมของรายการหรือเรตติ้ง (rating) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดหลักในเรื่องการได้เวลาในการออกอากาศ (airtime) และการลงโฆษณาของเจ้าของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งเป็นรายได้หลักของผู้ผลิต ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดปัญหาการขาดคุณภาพและความหลากหลายของเนื้อหาและรายการของสื่อมวลชน
การควบคุม และแทรกแซงเนื้อหาผ่านความเป็นเจ้าของ	การถูกควบคุมและแทรกแซงเนื้อหาจากภาครัฐซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ให้สัมปทาน
รายได้ที่ลดลงและการแสวงหาโมเดลธุรกิจใหม่ของสื่อในบริบทการหลอมรวมสื่อ	ปัญหาของช่องว่างทางกฎหมายและรูปแบบการกำกับดูแลที่เหมาะสมกับบริบทของสื่อที่หลอมรวม
การรับมือกับการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (digital switchover)	การปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจ (business model) และการดำเนินงานขององค์กรสื่อ เพื่อปรับตัวให้อยู่ได้อย่างยั่งยืนหลังการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล

ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการเพื่อปฏิรูปสื่อขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
สถานภาพทางกฎหมายของสภาวิชาชีพสื่อ	องค์กรวิชาชีพสื่อเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่มีสถานภาพทางกฎหมายรองรับ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ จึงไม่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานขาดความเด็ดขาดชัดเจน

ประเด็น	สรุปเนื้อหาของประเด็น
ข้อจำกัดด้านบุคลากรขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ	การจัดสรรเวลา และการเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กร และสมาคมวิชาชีพสื่อของผู้ประกอบวิชาชีพและ กรรมการจากภายนอกซึ่งต่างก็มีงานประจำ ทำให้มี ส่วนร่วมได้ไม่เต็มที่
การขาดความตระหนักรู้ของนักวิชาชีพเกี่ยวกับ ความสำคัญของการกำกับดูแลตนเอง	การขาดความตระหนักรู้ของนักวิชาชีพสื่อในการ กำกับดูแลตัวเองและเพื่อนร่วมวิชาชีพ และวัฒนธรรม ของการไม่วิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบกัน
วัฒนธรรมการบริโภคสื่อในสังคมไทยที่ไม่เน้น การตรวจสอบ ทำให้กระบวนการรับเรื่องราวร้อง เรียนยังไม่เข้มแข็งนัก	โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมการบริโภคสื่อ ที่ไม่ส่งเสริมให้ประชาชนมีทัศนคติตระหนักรู้เท่าทันสื่อ หรือมีจิตสำนึกในการตรวจสอบ รวมถึงภาคประชาชน ยังมีช่องทางในการสื่อสารกลับสู่สื่อมวลชนที่จำกัด
การเกิดขึ้นของสื่อใหม่และสมาคมที่เป็นตัวแทน ของสื่อใหม่ซึ่งในหลายๆ กรณีเป็นลักษณะของกลุ่ม ผลประโยชน์มากกว่า	การขาดเอกภาพและความเข้มแข็งในการกำกับดูแล และความไม่ทั่วถึงในการดูแลคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของผู้ประกอบวิชาชีพ เนื่องจากการเกิดขึ้นของ กลุ่มองค์กรและสมาคมวิชาชีพสื่อเป็นจำนวนมาก และแยกย่อยมากขึ้นไป

8. อภิปรายผล

องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อกับการปฏิรูปสื่อ – อภิมติของประโยชน์สาธารณะ

จากหลักฐานเชิงประจักษ์ในงานวิจัยฉบับนี้ สะท้อนให้เห็นว่าองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ และองค์กร/ สมาคมที่เป็นตัวแทนของสื่อมีกิจกรรมและแนวทางใน การปฏิรูปสื่ออย่างต่อเนื่องและมีประเด็นที่ชัดเจนโดย เฉพาะประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของสื่อ แต่สิ่งหนึ่งที่ยัง

อาจไม่ชัดเจนนักคือเป้าหมายในระดับโครงสร้างว่า ต้องการปฏิรูปเพื่อนำไปสู่อะไร

เป้าหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปสื่อใน ต่างประเทศ มักเป็นไปเพื่ออย่างใดอย่างหนึ่งหรือมาก กว่าหนึ่งอย่างดังต่อไปนี้

- ผลักดันการปฏิรูปนโยบายสื่อของภาครัฐ และการกำกับดูแลเพื่อการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม สื่อและสื่อภาครัฐให้กระจายสู่ประชาชนอย่างเท่าเทียม มากขึ้น

- สร้างระบบสื่อที่มีความเป็นพหุนิยม
- เรียงร้อยการทำหน้าที่ของสื่อเพื่อสาธารณะ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น/ชุมชน ขณะที่สื่อเชิงพาณิชย์ก็ถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมด้วย

แม้แนวทางหลักของการเคลื่อนไหวขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในสังคมไทยจะปรากฏชัดเจนว่าคือ แนวทางที่มุ่งเปลี่ยนแปลงนโยบาย กฎหมาย และการกำกับดูแลสื่อ แต่เมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่เป็นผลจากการขับเคลื่อนขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าจะส่งผลให้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสถาบันสื่อในสังคมที่จะสร้างการเข้าถึงสื่ออย่างเท่าเทียมสำหรับทุกๆ กลุ่มในสังคม และนำไปสู่เสรีภาพในการแสดงออกที่ถูกปลดปล่อยจากการควบคุมและครอบงำของรัฐได้อย่างยั่งยืนแท้จริง

ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็คือพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.

2551 ที่มีการผลักดันตั้งแต่การเสนอร่างและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพิจารณาก่อนออกมาเป็นกฎหมาย โดยตัวแทนจากองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อโดยเฉพาะจากสื่อกระแสหลัก ถึงแม้กฎหมายดังกล่าวจะมีการแบ่งประเภทของกิจการที่ต้องอาศัยคลื่นความถี่ออกเป็นสามประเภทชัดเจนคือ บริการสาธารณะ บริการชุมชน และกิจการธุรกิจ (ในส่วนของกิจการธุรกิจแบ่งเป็น 3 ระดับคือระดับ ชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น)⁵ ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นพหุนิยมของสื่อมากกว่าเดิม แต่ภายใต้ กิจการบริการสาธารณะก็ยังคงสงวนพื้นที่ไว้ให้หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานด้านความมั่นคง⁶ ซึ่งตามประวัติศาสตร์ของสื่อสารมวลชนในประเทศไทยคือภาคส่วนที่ครอบครองและครอบงำโครงสร้างของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ตลอดมา นอกจากนี้กฎหมายดังกล่าวยังกำหนดให้กิจการบริการสาธารณะเพื่อความมั่นคงเป็นบริการสาธารณะเพียงประเภทเดียวที่สามารถหารายได้โดยการมีโฆษณา และยกเว้นให้กรมประชาสัมพันธ์และส่วน

⁵ การแบ่งระดับการประกอบกิจการของการเชิงพาณิชย์ดังกล่าวโดยมีข้อกำหนดเรื่องสัดส่วนของการถือหุ้นในกิจการของผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นเป็นผลจากการผลักดันของสมาคมวิทยุธุรกิจท้องถิ่น (สวทท.) เพื่อลดโอกาสในการครอบงำของทุนระดับชาติต่อกิจการระดับภูมิภาคและท้องถิ่น

⁶ ใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะ มีสามประเภทคือ

- (1) ใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะประเภทที่หนึ่ง ออกให้สำหรับกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการส่งเสริมความรู้ การศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม การเกษตร และการส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ สุขภาพอนามัย กีฬา หรือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน
- (2) ใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะประเภทที่สอง ออกให้สำหรับกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยสาธารณะ
- (3) ใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะประเภทที่สาม ออกให้สำหรับกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนและรัฐสภากับประชาชน การกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนในการเผยแพร่และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บริการข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์สาธารณะแก่คนพิการ คนด้อยโอกาส หรือกลุ่มความสนใจที่มีกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือบริการข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์สาธารณะอื่น

ราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ ที่ประกอบกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ ให้ดำเนินกิจการต่อไปจนกว่ามีแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ใช้บังคับ (มาตรา 73 และ 74) จึงเท่ากับเป็นการสงวนอำนาจให้หน่วยงานเหล่านี้ครอบงำสิทธิในคลื่นความถี่ซึ่งเป็นทรัพยากรพื้นฐานทางการสื่อสารต่อไป

ขณะเดียวกัน แม้กฎหมายจะเปิดช่องส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพเพื่อจัดทำมาตรฐานทางวิชาชีพแต่ก็ให้อำนาจองค์กรกำกับดูแลที่เป็นอิสระของรัฐที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้สามารถสั่งระงับการออกอากาศรายการในกิจการวิทยุโทรทัศน์ได้โดยทันทีด้วย วาจาในขณะที่กำลังออกอากาศอยู่ (มาตรา 37) จึงเป็นการเปิดช่องสำหรับการควบคุมทางเนื้อหาอย่างชัดเจนเช่นกัน

ข้อสังเกตเหล่านี้จำเป็นต้องพิจารณาไปในบริบทที่แวดล้อมด้วยว่าในช่วงเวลาใกล้เคียงกันก็มีการผ่านกฎหมายเกี่ยวกับสื่ออีกฉบับหนึ่งคือพระราชบัญญัติ จดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550ซึ่งมาแทนที่พระราชบัญญัติ การพิมพ์ พ.ศ. 2484 ที่มีการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์อย่างเคร่งครัด เพราะฉะนั้นโดยภาพรวมก็เท่ากับว่าองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อสามารถบรรลุถึงระดับหนึ่งของการปฏิรูปโครงสร้างของสื่อโดยการต่อรองกับภาคส่วนในสังคมซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในขณะที่

นั้น⁷ แม้จะไม่สามารถปฏิรูปโครงสร้างการถือครองคลื่นความถี่ทั้งระบบให้กระจายสู่ประชาชนอย่างเท่าเทียมก็ตาม

นอกจากนี้ ในการเคลื่อนไหวทางด้านกฎหมายขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในปัจจุบัน ซึ่งมีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและส่งเสริมมาตรฐานผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. อยู่ นั้น ก็สะท้อนถึงความพยายามในการแก้ไขการครอบงำและภาวะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของกิจการสื่อและนักวิชาชีพสื่อ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของสื่อกระแสหลักทั้งสื่อของรัฐและเอกชน แต่ก็ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหของการกำกับดูแลตนเองของสื่อซึ่งเป็นแนวทางที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องในการปฏิรูปสื่อตั้งแต่ระลอกแรกในปี พ.ศ. 2540 ปัญหาที่ประสบไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานภาพทางกฎหมายของสภานักวิชาชีพสื่อที่ทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้ทำผิดได้อย่างเด็ดขาด หรือการขาดความตระหนักรู้ของนักวิชาชีพและองค์กรสื่อ (รวมถึงเจ้าของสื่อ) เกี่ยวกับความสำคัญของการกำกับดูแลตนเอง ก็ไม่ปรากฏเป็นประเด็นในร่างกฎหมายฉบับใหม่นี้ สาระสำคัญหลักๆ กลับเป็นในเรื่องสิทธิเสรีภาพดั้งเดิม โดยเน้นในเรื่องการจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพและความเป็นธรรมในนามของคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและส่งเสริมมาตรฐานผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งในส่วนของการส่งเสริมมาตรฐาน

⁷ช่วงเวลาของการออกกฎหมายทั้งสองฉบับเป็นช่วงของรัฐบาลชั่วคราวและของสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่แต่งตั้งโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.)

ผู้ประกอบการวิชาชีพนั้น เป็นประเด็นที่ค่อนข้างรองอยู่มาก และมีการนำเสนอในกฎหมายเพียงสองมาตรา โดยระบุให้ผู้ได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติงานขององค์กรวิชาชีพ สามารถร้องเรียนมาที่คณะกรรมการดังกล่าวได้ และองค์กรหรือนักวิชาชีพสื่อที่ถูกร้องเรียนอาจถูกเพิกถอนการได้การรับรองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายนี้ได้เท่านั้น

รูปแบบดังกล่าวของการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูปสื่อขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อสะท้อนให้เห็นถึงอีกมิติหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและประโยชน์สาธารณะ ซึ่งแทนที่จะมองว่าประโยชน์สาธารณะจะต้องมีที่มาหรือถูกตัดสินโดยค่านิยมหรืออุดมการณ์ที่มีอิทธิพลในสังคม อย่าง ลัทธิเสรีนิยม ความเชื่อทางศาสนา หรืออุดมการณ์แห่งประชาธิปไตย แต่กลับมองว่าเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการแลกเปลี่ยน ได้เพียง และต่อรองกัน ในสังคม เพราะฉะนั้นประโยชน์สาธารณะตามความคิดนี้จึงไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเรื่อยๆ ขึ้นกับการต่อรองของกลุ่มต่างๆ ในสังคม

แนวคิดนี้ของประโยชน์สาธารณะจึงค่อนข้างแตกต่างอย่างชัดเจนจากการเคลื่อนไหวปฏิรูปสื่อของภาคประชาชนที่มีเป้าหมายในการต่อสู้เพื่อค่านิยมประชาธิปไตยและเสรีภาพในการแสดงออกและเพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากอำนาจเผด็จการหรืออำนาจรัฐบาลที่ครอบงำ โดยให้ความสำคัญอย่างสูงกับแนวทาง การเสริมอำนาจให้กลุ่มทางสังคมและประชาสังคมให้มีเสรีภาพและการเข้าถึงสื่ออย่างเท่าเทียม จิตวิญญาณของการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนเพื่อการปฏิรูปสื่อจึงสะท้อนถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับจิตวิญญาณประชาธิปไตย

ฉะนั้น เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาถึงที่มาและ

เจตนารมณ์ดั้งเดิมของมาตรา 40 ของ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่กล่าวว่า “คลื่นความถี่ ที่ใช้ในการส่ง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และ วิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสาธารณะ ของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ....” แล้ว จึงคงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องพิจารณาตามบริบททางประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคสมัยที่เปลี่ยนไปและแต่ละกลุ่มทางสังคมที่ขับเคลื่อนการปฏิรูปว่าการปฏิรูปสื่อจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะของใครหรือกลุ่มใดเป็นสำคัญ

ปฏิรูปความรู้และการกำกับดูแลความท้าทายขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อในยุคสังคมสารสนเทศ

จากการประมวลบทบาทในการปฏิรูปสื่อและการสัมพันธภาพตัวแทนขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ ประเด็นที่ปรากฏขึ้นมาชัดเจนว่าเป็นความท้าทายของการปฏิรูปสื่อในอนาคตก็คือเรื่องของความรู้และการกำกับดูแล

ด้วยพัฒนาการทางเทคโนโลยีของสื่อใหม่และภูมิทัศน์อันหลากหลายของสื่อในปัจจุบัน ทำให้วงการสื่อโดยเฉพาะสื่อข่าวสารไม่ได้จำกัดอยู่กับนักวิชาชีพอีกต่อไป การที่นักวิชาชีพและองค์กรสื่อจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนก็จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปตนเองให้มีความทัดเทียมและแข่งขันได้ภายใต้สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ในส่วนขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อของสื่อกระแสหลัก โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ บทบาทเรื่องของการสร้างความรู้และพัฒนาทักษะของนักวิชาชีพค่อนข้างจะมีการดำเนินการอย่างชัดเจน อย่างในกรณีของสถาบันนิรสารซึ่งไม่เพียงให้ความรู้และพัฒนาทักษะทางวิชาชีพผ่านการจัดกิจกรรมอบรม และ

สัมมนาทางวิชาการต่างๆ เท่านั้นแต่ยังมีการปฏิบัติจริงเพื่อให้ได้ประสบการณ์วิชาชีพอย่างโครงการโต๊ะข่าวภาคใต้ โต๊ะข่าวเพื่อชุมชนและ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารปฏิรูปประเทศไทย เป็นต้น และยังมีการประยุกต์ความรู้ใหม่อย่างแนวคิดสื่อสันติภาพมาใช้ในการรายงานข่าวในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งสูงอย่างสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย

อย่างไรก็ดี แนวทางของสถาบันอิสระเองก็ยังไม่ได้พยายามเตรียมความพร้อมสำหรับนักวิชาชีพเพื่อการปรับตัวและการรักษาความเป็นผู้นำทางข่าวสารในสถานการณ์ของการหลอมรวมสื่อและภาวะอันท่วมท้นแห่งข้อมูลข่าวสารของยุคปัจจุบัน ในการให้ปฏิรูปความรู้สู่การทำสื่อในอนาคต องค์การ/สมาคมวิชาชีพสื่อจำเป็นต้องสร้างความแตกต่างให้เห็นชัดเจนระหว่างนักวิชาชีพสื่อกับผู้ผลิตเนื้อหาทั่วไป ทั้งในแง่ทักษะด้านเทคโนโลยีและการนำเสนอผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ ความลึกซึ้งในสายข่าวที่รับผิดชอบ และจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งนี้เพราะในสังคมสารสนเทศ เป็นเรื่องง่ายมากที่จะนำเสนอเนื้อหาสู่สาธารณะ โดยเฉพาะเนื้อหาที่เป็นขยะในสถานการณ์นี้ แม้ว่าอินเทอร์เน็ตจะได้ทำลายเศรษฐกิจของหนังสือพิมพ์ลง แต่ความต้องการข่าวและบทวิเคราะห์ที่มีการทำวิจัยข้อมูลและเขียนมาเป็นอย่างดีจะยังไม่หายไป ตรงกันข้าม ความต้องการนั้นจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และคุณค่าของสื่อคุณภาพที่น่าเชื่อถือศรัทธาก็น่าที่จะทวีคูณขึ้นในการรับรู้ของผู้รับสารหรือผู้ใช้สื่อ

ภาระการให้ความรู้ดังกล่าวไม่เป็นเพียงบทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพในสื่อกระแสหลักเท่านั้น แต่เป็นของสมาคมที่เป็นตัวแทนของทุกสื่อซึ่งมีการนำเสนอเนื้อหาสู่สาธารณะที่จะดูแลว่า การผลิตเนื้อหาในองค์กรสื่อที่เป็นสมาชิกมีคุณภาพเพียงพอหรือไม่ และยัง

ขาดความรู้ ทักษะ หรือการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในส่วนตัว

สำหรับการกำกับดูแล ด้วยความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อดังกล่าวไปข้างต้น ทำให้มีการเคลื่อนย้ายกระบวนการทัศน์สู่การกำกับดูแลตนเองมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากโอกาสและความน่าจะเป็นที่องค์กรอิสระของภาครัฐจะสามารถกำกับดูแลได้ทั่วถึงนั้นย่อมจะน้อยลงไปทุกที แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ได้แปลว่าการกำกับดูแลจากรัฐจะหมดไปโดยสิ้นเชิง ด้วยธรรมชาติของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และในวงกว้าง จึงจำเป็นต้องคงการกำกับดูแลจากรัฐไว้เป็นมาตรการขั้นสุดท้าย (the last resort) เสมอ แม้ในสังคมที่พัฒนาและมีความก้าวหน้ามากเรื่องการกำกับดูแลตนเองก็ยังคงอำนาจการกำกับดูแลขององค์กรอิสระภาครัฐไว้ และในหลายๆ ประเทศก็เริ่มที่จะมีการทดลองการกำกับดูแลร่วมกับภาครัฐซึ่งก็คือ การอุดหนุนหรือช่งหนุนของการกำกับดูแลตนเองของสื่อด้วยการให้ทุนให้โทษจากอำนาจรัฐนั่นเอง

ในบริบทของสังคมไทย การกำกับดูแลตนเองผ่านรูปแบบของสภาวิชาชีพและจรรยาบรรณของสื่อมวลชนได้เริ่มทำมามากกว่าหนึ่งทศวรรษแล้วด้วยการจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติในปีพ.ศ. 2540 ซึ่งก็มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีประเด็นที่ควรให้ความสนใจเพื่อปรับเปลี่ยนในเรื่องของการกำกับดูแลอยู่บ้าง ซึ่งหลักๆ ก็คือเรื่องของการสร้างความโปร่งใสต่อสาธารณะด้วยการเปิดเผยคำวินิจฉัยต่อข้อร้องเรียนต่างๆ การเปิดช่องทางให้ประชาชนรู้จักและเข้าถึงได้ง่าย และการสร้างความตระหนักรู้ในประชาคมสมาชิกทั้งในระดับปัจเจกและระดับองค์กรถึงความสำคัญของการกำกับดูแลตนเองของสื่อในฐานะของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับองค์กร/สมาคมที่เป็นตัวแทนของสื่อใหม่ๆ อย่างวิทยุชุมชน โทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิกเคเบิลทีวี และโทรทัศน์ดาวเทียม แม้จะมีการสร้างมาตรฐานจริยธรรม และกรอบการกำกับดูแลตัวเอง เพื่อบังคับใช้ในกลุ่มของตนเองในระดับที่แตกต่างกันไป แต่ด้วยความที่องค์กรที่บังคับใช้มาตรฐานจริยธรรมดังกล่าวยังเพิ่งจัดตั้งได้ไม่นาน และมีรูปแบบเป็นเพียงสมาคม อีกทั้งยังไม่ได้มีการผูกโยงกันด้วยอุดมการณ์ทางวิชาชีพเหมือนสมาคมหรือสภาวิชาชีพ แต่เริ่มจากการรวมตัวกันเพื่อขับเคลื่อนในประเด็นร่วมเช่นเรื่องของสถานภาพทางกฎหมายของสื่อที่ตนประกอบการร่วมกันอยู่ จึงอาจทำให้อาจขาดความเข้มแข็งและยั่งยืน หากหมดประเด็นของสิ่งที่จำเป็นต้องขับเคลื่อนในเชิงผลประโยชน์ร่วมกันในระดับนโยบาย

นอกจากนี้ การที่สมาคมวิชาชีพของสื่อจะสามารถสร้างการกำกับดูแลตนเองให้เกิดผลจริงๆ ก็ต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ความตระหนักรู้ถึงความจำเป็นของการมีกฎกลางร่วมกัน ความมั่นคงและยืนยาวระดับหนึ่งของภาคส่วนที่ดำเนินการกำกับดูแล ผลประโยชน์ที่สมาชิกพึงได้จากการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำกับดูแล ความเหมือนและเป็นเนื้อเดียวกัน (homogeneity) ทางความคิดและผลประโยชน์ร่วมของสมาชิกสมาคม ตลอดจนการมี (หรือความเป็นไปได้ที่จะจัดให้มี) กระบวนการรับและตอบกลับเรื่องราวร้องเรียนต่อสมาชิกในสมาคม ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นความท้าทายของการกำกับดูแลตนเองที่องค์กร/สมาคมวิชาชีพหรือสมาคมที่เป็นตัวแทนของสื่อในภาคส่วนต่างๆ พึงตระหนักและจำเป็นต้องหาหนทางพัฒนา หากเชื่อว่าการกำกับดูแลตนเองคือทางเลือกมากกว่าการกำกับดูแลจากภาครัฐ

ยิ่งไปกว่านั้น เพื่อให้การกำกับดูแลเกิดผลโดยสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการกันกับผู้บริโภคสื่อในลักษณะของการสร้างความรู้เท่าทันเพื่อส่งเสริมให้สังคมมีความสามารถในการตรวจสอบ เผื่อระวังสื่อด้วยซึ่งบทบาทในส่วนนี้ที่ผ่านมา องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อมักใช้วิธีการจัดฝึกอบรม การสัมมนา และเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อ เป็นหลัก ที่มีทำงานเป็นเครือข่ายกับภาคประชาสังคมบ้างก็เช่นการอยู่ในคณะกรรมการของมีเดีย มอนิเตอร์ เป็นต้น เนื่องจากสื่อกระแสหลักคือผู้ที่ก่อปรด้วยความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อมากที่สุด องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อที่เป็นตัวแทนในภาคส่วนต่างๆ จำเป็นที่จะต้องแสดงบทบาทเชิงรุกในส่วนนี้ในอนาคตโดยเฉพาะสื่อประเภทบันเทิงที่มีผู้เปิดรับสูงกว่าในเนื้อหาสื่อประเภทอื่น เพราะนี่คือบทบาทหนึ่งของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งสามารถจะทำได้โดยไม่ต้องกังวลถึงเรตติ้ง

9. ข้อจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการในช่วงเวลาที่จำกัด เนื่องจากข้อจำกัดทางเวลาของนักวิจัยและกรอบเวลาที่กำหนดโดยผู้ให้โจทย์แรกคือรัฐบาลซึ่งมุ่งนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบแผนปรองดองแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่ดำเนินการได้ทันที แต่อาจไม่ครอบคลุมข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นทั้งหมด ซึ่งคณะผู้วิจัยก็พยายามทดแทนด้วยการศึกษาทางประวัติศาสตร์ของการปฏิรูปสื่อดังปรากฏในบทที่ 1 ของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

10. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อองค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อเพื่อเสริมบทบาทในการปฏิรูปสื่อ สรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นเสนอแนะ	รายละเอียดข้อเสนอแนะ
1. การปรับเปลี่ยนเนื้อหา	สมาคม/องค์กรวิชาชีพ ควรจะได้มีการทบทวนและดำเนินการปรับเปลี่ยนเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ด้วยการขอความร่วมมือ หรือรณรงค์อย่างเป็นกิจจะลักษณะกับสมาชิก ในเรื่องของการกำหนดโควตาเนื้อหาที่พึงประสงค์ การจัดสรรเวลาให้ประเภทรายการ เพื่อสังคม การสร้างระบบประกันคุณภาพของเนื้อหา โดยใช้กรอบของสื่อกับประโยชน์สาธารณะ
2. การรับเรื่องราวร้องเรียนเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อ	สมาคม/องค์กรวิชาชีพ ควรที่จะส่งเสริมให้มีบุคคลหรือหน่วยที่ทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องเรียนและเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างสื่อกับผู้บริโภค ในลักษณะของombudsmanในระดับองค์กร สื่อเพื่อกระจายภาระในการกำกับดูแลแต่ละปัจเจกองค์กร เช่น โมเดลของ ombudsman ของหนังสือพิมพ์ The Washington Post ในสหรัฐอเมริกา โดย ombudsman ของแต่ละองค์กรสื่อต้องมีการประชุมเพื่อสรุปบทเรียนร่วมกัน อย่างน้อยปีละครั้ง หากโมเดล ombudsman ระดับองค์กรไม่สามารถทำได้ ก็ควรรหาทางจัดตั้งขึ้นในระดับประเภทของสื่อ เช่นสื่อประเภทข่าวสาร บ้านเกิด เเคเบิ้ลทีวี ทีวีดาวเทียม วิทยุชุมชน เป็นต้น
3. ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ของสภาวิชาชีพสื่อ	สมาคม/องค์กรวิชาชีพ ควรสร้างแบบแผนในการปฏิบัติด้วยการเปิดเผยผลการวินิจฉัยกรณีเรื่องราวร้องเรียนและการทำผิดจรรยาบรรณต่อสาธารณะ ผ่านช่องทางที่เหมาะสม เช่น เว็บไซต์ รายงานประจำปี เพื่อแสดงผลงานของสภาวิชาชีพต่อสาธารณะว่ามีกระบวนการกำกับดูแลตนเองและเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้ถึงกระบวนการตรวจสอบสื่อ และการมีส่วนร่วมในการกระบวนการ
4. กลไกการรับเรื่องราวร้องเรียน	สมาคม/องค์กรวิชาชีพ ควรปรับปรุงช่องทางในการเข้าถึงให้เปิดกว้างยิ่งขึ้นโดยไม่ผ่านกระบวนการซับซ้อนเกินไป

ประเด็นเสนอแนะ	รายละเอียดข้อเสนอแนะ
5. เงื่อนไขการขยายผลของกระบวนการกำกับดูแล	สมาคม/องค์กรวิชาชีพ ควรมีข้อตกลงที่ชัดเจนระหว่างสภาวิชาชีพและองค์กรสื่อที่เป็นสมาชิกเกี่ยวกับเงื่อนไขในการขยายผลของกระบวนการกำกับดูแล โดยกำหนดไว้เป็นข้อตกลงหรือเงื่อนไขในการจ้างงานขององค์กรสื่อที่เป็นสมาชิกของสภาวิชาชีพด้วย เช่น หากคำวินิจฉัยออกมาว่ามีการทำผิดจริยธรรมจริง ก็ต้องมีการลงโทษด้วยการไล่ออก หรือภาคทัณฑ์ หรือตัดเดือนตามระดับของความผิด ไม่ใช่เพิกเฉยและการขยายผลดังกล่าวควรมี
6. กลไกการกำกับดูแลร่วมกับองค์กรกำกับดูแลที่เป็นอิสระของภาครัฐ	ในภาคส่วนของสื่อที่มีความพร้อมเพียงพอและในประเด็นที่สามารถสร้างการกำกับดูแลร่วมกับภาครัฐได้ องค์กรวิชาชีพหรือองค์กรที่เป็นตัวแทนของสื่อสามารถสร้างกลไกการกำกับดูแลร่วมกับองค์กรกำกับดูแลที่เป็นอิสระของภาครัฐได้ ทั้งนี้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการกำกับดูแลตนเอง
7. การปฏิรูปแบบแผนการปฏิบัติการด้านข่าวสาร	บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาทักษะทางวิชาชีพด้วยการปฏิรูปแบบแผนการปฏิบัติด้านข่าวสารแบบเดิมที่เน้นความขัดแย้งๆ สู่แบบแผนใหม่ที่เน้นการสื่อสารแบบสันติภาพและ เน้นการเชื่อมโยงข้อมูลจากภาคีต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างในกรณีของศูนย์ข่าวอิศรา
8. การจัดตั้งกองทุนเพื่อ สวัสดิภาพของสื่อ	องค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิภาพของสื่อ เพื่ออุดหนุนค่าใช้จ่ายสำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ป้องกันภัยและเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เสี่ยงภัย
9. หลักประกันคุณภาพของความเป็นองค์กรมืออาชีพและการสร้างธรรมาภิบาล	องค์กร/สมาคมวิชาชีพของสื่อที่มีสมาชิก กิจกรรม และการทำงานที่เป็นระบบเพียงพอ ควรที่จะจัดการให้มีการประเมินจากทั้งภายในและภายนอกเป็นระยะๆ

ประเด็นเสนอแนะ	รายละเอียดข้อเสนอแนะ
10. การติดตามประเมินผล	ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาและเสริมศักยภาพแก่นักวิชาชีพสื่อ ควรมีการติดตามประเมินผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาวว่าความรู้ หรือทักษะที่ได้รับจากการอบรมหรือกิจกรรมเสริมศักยภาพอื่นๆนั้น ส่งผลต่อการพัฒนาในเชิงวิชาชีพหรือถูกนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์หรือไม่อย่างไร
11. การปฏิรูปความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กร/สมาคมวิชาชีพและกระบวนการกำกับดูแล	จากการเกิดขึ้นของสื่อใหม่ๆ อย่างอินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชน และโทรทัศน์ดาวเทียม ส่งผลให้มีการกระจายความสามารถในการผลิตเนื้อหาในสื่อสู่ภาคพลเมืองมากขึ้น เกิดผู้ปฏิบัติการด้านข่าวสารที่ไม่ใช่นักวิชาชีพในความหมายดั้งเดิม ที่อาจไม่มีสังกัดกับสื่อที่เป็นองค์กรวิชาชีพใดเป็นการเฉพาะ องค์กร/สมาคมวิชาชีพของสื่อ ควรปฏิรูปความเข้าใจที่ว่าองค์กรตัวแทนของสื่อในภาคส่วนต่างๆไม่ได้อยู่บนฐานของวิชาชีพเสมอไป แต่อยู่บนผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มมากกว่า และองค์กรหรือสมาคมที่จัดตั้งขึ้นก็ถือตัวแทนของผลประโยชน์ดังกล่าว นอกจากนี้สิ่งที่สมาคม/องค์กรวิชาชีพสื่อที่มีความเป็นวิชาชีพมากกว่าจะช่วยเสริมได้ก็คือ การให้ความรู้แก่สาธารณะเกี่ยวกับความจำเป็นของการรู้เท่าทันสื่อเพื่อตรวจสอบสื่อตามหลักการของจริยธรรมสื่อซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ดีและควรจะได้นำไปปรับใช้ให้เป็นสากลในทุกๆสื่อไม่ว่าผู้ทำเนื้อหาจะเป็นใครก็ตามและเผยแพร่ผ่านช่องทางการสื่อสารใดก็ตาม ด้วยจำนวนของช่องทางสื่อใหม่เหล่านี้ การส่งเสริมการตรวจสอบสื่อจากสังคมจึงเป็นทางเลือกของการกำกับดูแลที่น่าจะเหมาะสมที่สุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ดวงกมล ชาติประเสริฐ (2547). สถานภาพการวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ที่เกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นฤมล วีระวงศ์ชัย (2547). ความรู้ และความคิดเห็นของนักหนังสือพิมพ์ต่อการกำกับดูแลตนเองในวิชาชีพภายใต้สภาพการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรธรอง รามสูต วัฒนันท์ และศศิธร ยูโกศล (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย (โครงการ "การปฏิรูประบบสื่อ: การกำกับดูแลเนื้อหาโดยรัฐการกำกับดูแลตนเอง และสื่อภาคประชาชน"). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิญญาณี ชูชัย (2552). บทบาทของโต๊ะข่าวภาคใต้ สถาบันอิศรากับการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพ กรณี เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหมาย ปาริจัดต์ (2543). พัฒนาการการควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในสังคมไทย, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร (2533). การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภิต หวังวิวัฒนา, บรรณาธิการ (2548). สื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยใต้เงื้อมมือ กสช. กรุงเทพฯ : สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.

Communication Arts
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาษาอังกฤษ

- Ang, Peng Hwa. (2005) "The Possibilities and Limits of Self-Regulation," in Ang Peng Hwa (ed.) *Ordering Chaos: Regulating the Internet*. Singapore: Cengage Learning.
- Bhattarai, B. (2006) 'Nepal's Media: To Dictatorship and Back' in Johanna Son (eds.) *Asia Media: A Crisis Within*. Bangkok: IPS Asia-Pacific Centre Foundation Inc.
- Chen, P. H. (2001) 'Democratizing Taiwan's Media' in Lin Yu-Peng (ed.) *A 21st Century Anthology of Media Criticism*. Taipei Times: The Campaign for Media Reform (Taiwan), 2008. (<http://twmedia.org>)
- Hackett, R.A. (2000) 'Taking Back the Media: Notes on the Potential for a Communicative Democracy Movement', *Studies in Political Economy*. 63 (Autumn): 61-86. <www.sfu.ca/~hackett/>

- Irving, Larry (1997) *Introduction to Privacy and Self-Regulation in the Information Age*. National Telecommunications and Information Administration (NTIA). http://www.ntia.doc.gov/reports/privacy/privacy_rpt.htm (accessed April 15, 2009).
- Kim, M.J. (2006) 'Media Reform in South Korea'. Forum on Media Reform. National Economic and Social Advisory Council, Bangkok, 31 August 2006.
- Lin, L. (2008) 'Taiwan Media Watch (TMW): From Monitoring to Empowering', International Conference on Independent Media and Local Practices, National Taiwan University, 9 Nov, 2008.
- McConnell, P. J. and Becker, L.B. (2002) **The Role of the Media in Democratization**. Paper presented to the Political Communication Section of the International Association for Media and Communication Research at the Barcelona Conference, July.
- Price, Monroe E., Beate Rozumilowicz, and Stefaan G. Verhulst, Ed. (2002) **Media Reform**. London: Routledge.
- Siriyuvasak, U. (2005) 'People's media and communication rights in Indonesia and the Philippines', **Inter-Asia Cultural Studies**. 6:2.
- Siriyuvasak, U. (2009). Conditions for Media Reform in Asia. **Media Development** 1/2009 : 19-24.
- Thomas, P. (2008) 'The Politics of Radio in India'. *Media Asia*. 34:2.
- Thomas, P. (2009) 'The Operationalisation of Communication Rights in India: The Right to Information Movement & Social Change' in Philip Lee (ed.) **Communicating Peace: Entertaining Angels Unawares**. Penang: Southbound.